

O NIEKTORÝCH PROBLÉMOCH FILOZOFICKO-METODOLOGICKÝCH SEMINÁROV NA PRACOVISKÁCH SAV

ELENA FILOVÁ

Z potreby zvýšiť teoretickú úroveň vedeckej práce a upevniť jej spojenie s praxou socialistickej výstavby vychádzalo Predsedníctvo SAV, keď na jar minulého roku vydalo smernicu pre organizovanie filozoficko-metodologických seminárov na všetkých pracoviskách SAV.

Ako sa uvádza v patričnom uznesení, tieto semináre majú slúžiť „sústavnému prehľbovaniu materialistického svetonázoru vedeckých pracovníkov a ich zapojeniu do aktívneho politicko-ideového boja vo všetkých vedných odboroch“. Okrem toho, resp. súčasne s tým sa im ukladá úloha sledovať a „študovať dnešný stav filozofie v jednotlivých vedných odboroch (najmä v prírodných vedách) u nás i v zahraničí a filozoficky zovšeobecňovať najnovšie vedecké výsledky, a tým prispievať k ďalšiemu rozvoju metodologickej dialektického materializmu.“

Tento cieľ je vytýčený veľmi správne, vystihuje zmysel a podstatu spojenia medzi marxistickou filozofiou a špeciálnymi vedami, dáva jasný smer celému zameraniu filozofickej výchovy vedeckých pracovníkov.

Pravda, poldruharočné skúsenosti z priebehu filozoficko-metodologických seminárov ešte nemôžu poskytovať dost materiálu na to, aby sme ich hodnotili podľa toho, nakoľko sa k vytýčenému cieľu priblížili. Obrazne povedané, cieľ je príliš vysoký a semináre sa zatiaľ nachádzajú na najnižších stupienkoch rebríka, vedúceho k cieľu. No už sám fakt, že pozíciu seminárov takto charakterizujeme, svedčí o tom, že určité hodnotenie predsa len možno robiť a aj treba robiť, aby sa prípadné nedostatky rýchle odstraňovali a naprávali.

Do konca tohto kalendárneho roku (od januára) sa uskutočnilo približne 120 seminárov v 25 krúžkoch. To znamená, že približne 400—450 vedeckých pracovníkov si v tomto roku päťkrát vypočulo prednášku o filozofických problémoch vedy (obyčajne svojej vedy) a zúčastnilo sa na diskusií.

Pokiaľ ide o tematiku seminárov, treba vyzdvihnúť tú skutočnosť, že vo veľkej väčšine prípadov boli témy volené správne — určité filozofické otázky sa spájali s problémami jednotlivých vied. Len v málo prípadoch sa plánovali témy, ktoré boli príliš široké — obyčajne filozofické — a ktoré snáď okrem ilustrácie nedávali možnosť hlbšieho osvetlenia filozofických problémov danej vedy, nanajvýš mohli poskytovať informatívny prehľad o určitej skupine filozofických problémov.

Vo väčšej miere sa v tematických plánoch prejavila druhá krajnosť, že sa totiž preberali témy odborného charakteru, ktoré zasa nedávali možnosť rozvinúť *filozofickú* diskusiu.

Obidve krajnosti svedčia o tom, že spojenie medzi všeobecnými tézami filozofie, medzi zákonmi a kategóriami dialektického a historického materializmu a medzi zvláštnymi skúsenosťami, resp. zákonitosťami konkrétnych vied sa hľadá ťažko, skôr náhodne, ži-velne než uvedomele a systematicky. Len v málo prípadoch tvoria plánované témy seminárov určitý celok, ktorý by umožňoval zoznámiť sa s filozofickým stanoviskom k skupine blízkych odborných otázok, navzájom súvisiacich. Pri voľbe tém — ako ukazu-jú skúsenosti — prihliadalo sa nedostatočne na úroveň členov krúžku. Témy sa po-stavili maximalisticky a keď potom nebolo referenta, ktorý by sa podujal spracovať náročný problém, program sa menil a išlo sa cestou ľahšieho odporu.

Jedným zo základných nedostatkov tematického plánu filozoficko-metodologických seminárov je to, že témy nie sú zladené s plánom výskumných úloh pracoviska, že sa nezaoberajú tými teoretickými a metodologickými problémami danej vedy, v ktorých sú zahrnuté čiastkové úlohy jednotlivých pracovníkov. Nepriamo to svedčí o tom, že semi-náre sa pojali formálne a že sa nesprávne pochopilo ich hlavné poslanie: zvyšovať *teoretickú* úroveň odborne vedeckej práce.

Súčasne s pokynmi o organizovaní seminárov uznesenie Predsedníctva SAV dalo aj *metodické* pokyny k samému ich uskutočňovaniu. Ku každej téme mal jeden z účast-níkov (alebo viacerí) vypracovať referát, ktorý sa potom na seminári prednesie. Po referáte nasleduje diskusia. Tieto smernice sa v podstate dodržiavajú. Často vystupovali ako referenti filozofi, či už z Filozofického ústavu SAV alebo z Katedry dialektického a historického materializmu Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Všetci pracov-níci Filozofického ústavu SAV si dali za úlohu zúčastniť sa ročne na 5—6 seminároch v tých ústavoch, resp. na tých seminároch, kde sa preberá im blízka tematika. Aj ich skúsenosti dávajú určité podklady pre hodnotenie. Celkom možno povedať, že tam, kde sa referentovi podarilo výstižne spojiť filozofické problémy s riešením odborných teore-tických otázok danej vedy, tam sa prejavil veľký záujem a tam sa rozprúdila aj diskusia. Podľa predbežných výsledkov sa zdá, že sa to lepšie darí v spoločenskovedných ústavoch než v prírodovedných, hoci aj tu sú niektoré dobré skúsenosti.

Avšak mnohí účastníci zostávajú na seminároch pasívni, v diskusii vystupujú zried-kaakedy, aj to obyčajne s nejakými úzko odbornými poznámkami bez spojenia s filozo-fickou problematikou, nadhodenou v referáte. Príčinu by bolo možné hľadať v tom, že referáty nebývajú vždy podnetné a pretože sa nedávajú dopredu (alebo aspoň tézy), niet času pripraviť si vystúpenie a pod. No nám sa zdá, že hlavná príčina nie je v tom, aj keď treba priznať, že spomínané nedostatky v príprave referátov naozaj sú. Nie je náhoda, že z tak veľkého množstva referátov (100—120) sotva sa uverejnili 2—3.

Veľmi citelne sa prejavuje v priebehu seminárov ten nedostatok, že každý krúžok nemá svojho filozofického poradcu, s ktorým by referenti konzultovali pri príprave re-ferátu, pri voľbe tých problémov, ktoré treba v diskusii prebrať. Referent by sa súčasne zúčastňoval seminárov a v diskusii by zaujal stanovisko k niektorým názorom, najmä k tým, ktoré nie sú správne alebo v ktorých sa nedosiahla zhoda.

Ak by sme chceli stručne zhrnúť klady a nedostatky filozoficko-metodologických se-minárov, môžeme povedať toto:

1. Filozoficko-metodologické semináre sa osvedčili ako veľmi vhodná forma pre upev-ňovanie vedeckého svetonázoru u vedcov, a tým aj pre zvýšenie záujmu o teoretické otázky špeciálnych vied.

2. Osvedčili sa organizačné formy, ako sa semináre riadia, v podstate správna je ich metodika. Ďalej ide o to postupne zlepšovať tieto formy, resp. naplňovať ich správnym obsahom.

3. Vážne sa treba zamyslieť nad ich náplňou, a to nielen z hľadiska tematického plánu, ale predovšetkým z hľadiska úrovne referátov a diskusií a ich významu pre vedu aj filozofiu.

*

Ako my vidíme príčiny vyskytnutých sa nedostatkov?

Semináre si vytyčujú úlohu prehlbovať materialistický svetový názor vedeckých pracovníkov a viesť ich k účasti na ideovo-politickom boji po boku robotníckej triedy na strane materializmu.

Snáď bude osožné, ak sa na túto úlohu pozrieme z hľadiska tých podmienok v boji za víťazstvo vedeckého svetonázoru, aké u nás teraz sú a zvlášť pokiaľ ide o spoluprácu filozofov a vedcov-odborníkov. Každý vie, že teoretické otázky vedeckého svetonázoru rozpracúva a rieši marxistická filozofia. No táto filozofia za kapitalistickej republiky bola vytlačená nielen zo škôl — najmä vysokých — ale aj zo všetkých oficiálnych štátnych ustanovizní a inštitúcií. Miesto nachádzala poväčšine len v straníckej tlači, materiálnu starostlivosť o jej šírenie mala tiež len strana a tí, čo na nej pracovali, čo písali články, brožúrky o vedeckom svetonázore — to boli len členovia strany — a nebolo ich veľa. Oficiálnou vládnuťou filozofiou, ktorá sa prednášala v školách a na šírenie ktorej sa dávali bohaté prostriedky, bola buržoázna filozofia v jej najrozmanitejších formách, predovšetkým pozitivizmus.

Práve vplyv pozitivizmu musíme brať do úvahy, keď hovoríme o spolupráci filozofie a konkrétnych vied, o upevňovaní vedeckého svetonázoru vo vede. Veď pozitivizmus, ako je známe, odmieta filozofiu, nastoluje kult faktu, kult empirie a celú filozofiu zužuje na logickú analýzu empirických právd a na problémy poznania, ktoré k tomu všetkému traktuje nesmierne skomolene, subjektívno-idealisticky.

Kto len trochu pozná dejiny československej filozofie za posledných 40 rokov, tomu netreba dokazovať, aký silný vplyv mal u nás pozitivizmus. Všetko to, čo sa nedalo bezprostredne empiricky overiť, vyhlasovalo sa vo vede za planú metafyziku a špekuláciu a tak sa desaťročiami upevňovalo u vedcov presvedčenie, že vedecká práca sa vyčerpáva opisom pozorovaní a experimentom, pestoval sa odpor proti práci s pojmi, proti zovšeobecňovaniu, zámerne sa ubíjal záujem o metodologické a gnozeologické problémy vied — jedným slovom: negovala sa akákoľvek teoretická práca vo vede.

Vplyv pozitivizmu silnel aj v dôsledku toho, že ani vo filozofii, ani v teoretickej vedeckej práci sme nemali významnejšej materialistickej tradície, najmä na Slovensku. Tendencie, ktoré sa postavili pozitivizmu na odpor (Rádl, Mareš, Velenovský, Bělehrádek a i.), uviazli v špekulácii, a preto väčšina vedcov, ktorí v nejakom stupni stáli na živelné-materialistických pozíciách, tieto špekulácie odmietala.

Prečo o tom hovoríme teraz, v súvislosti s filozoficko-metodologickými seminármi? Jednoducho preto, že vplyv tejto nedávnej minulosti sa citelne prejavuje aj teraz pri výchove vedcov k vedeckému svetonázoru. Teoretická práca v našej vede kríva a ďaleko zaostáva za tými možnosťami, ktoré pre svoj rozvoj má.

Postaviť úlohu, že cieľom svetonázorovej výchovy je filozofické zovšeobecňovanie najnovších výdobytkov vo vede a aktívna účasť na ideologickom boji vo všetkých vedných odboroch, je iste veľmi správne. No ak konfrontujeme tento cieľ, túto požiadavku s teoreticko-vedeckou produkciou, s tou aktivitou vedeckých pracovníkov, aká u nás je, nemožno nevidieť, že ani to najlepšie, čo sme dosiaľ v rozvoji vedy dosiahli, nespĺňa v žiadúcej miere túto požiadavku. A veď účastníci seminárov sú väčšinou mladí vedci, ktorí stoja ešte len na začiatku svojej tvorivej činnosti a teda nemôžu ešte dosahovať úroveň toho najlepšieho, čo sa u nás tvorí. Okrem toho značná časť vedeckých pracov-

nikov sa v nejakej sústavnejšej forme neoboznamovala s marxistickou filozofiou. Pre mnohých — najmä nestraníkov — sú filozoficko-metodologické semináre prvým miestom (ak nepočítame do toho prípravu na skúšky z kandidátskeho minima, ktorá, žiaľ, je tiež značne formálna a málo spojená s teoretickými problémami vedy), kde sa zoznamujú s významom marxistickej filozofie pre svoju vedu.

Avšak od zoznamovania k tvorivému rozpracovávaní je dlhá cesta a nemožno ju prekonať za rok ani za dva. Skúsenosti ukazujú, že bude treba túto cestu rozdeliť na určité etapy podľa stupňa náročnosti aj podľa stupňa vyspelosti účastníkov.

*

Vzhľadom na tie skúsenosti, aké sa dosiaľ z priebehu filozoficko-metodologických seminárov dosiahli, a vzhľadom na podmienky, v akých ony prebiehajú, navrhujeme pre ich zlepšenie tieto opatrenia:

1. Zrušiť povinnú účasť na seminároch a organizovať ich ďalej na princípe dobrovoľnosti. Dôvody:

a) K pochopeniu filozofických problémov vedy má najlepšie predpoklady ten vedecký pracovník, ktorý sa zaujíma o *teoretické otázky* svojej vedy, príp. pracuje na niektorej z nich. Zatiaľ skutočnosť je taká, že nie všetci vedeckí pracovníci riešia teoretické problémy, ba aj sama práca v jednotlivých ústavoch je organizovaná tak, že celý rad pracovníkov sa špecializuje na niektorý úzky úsek experimentálnej práce, zaoberá sa nejakým čiastkovým problémom, resp. v prípade komplexne organizovanej výskumnej činnosti sleduje jeden jej článok. No nejde len o to, že mnohým vedeckým pracovníkom akosi v dôsledku organizácie práce pripadá úloha registrátora, resp. úloha robiť „čiernu prácu“ vo vede. Ide o to, že medzi týmito vedeckými pracovníkmi je nemálo takých, čo sa vyžívajú v takej čiastkovej, úzko špecializovanej odbornej práci a vôbec sa nezaujímajú o to, aké miesto zaujíma táto ich práca v celkovom procese riešenia určitého teoretického problému, nestarajú sa o širšie metodologické problémy svojej vedy, hoci môžu vynikajúco poznať a ovládať metódu určitého experimentu, ľahostajné sú im teoretické spory, príp. ich pokladajú pre vedu za zbytočné.

b) Zavedenie povinnej účasti na seminároch im dalo pečať určitej formálnosti. Je to povinné, nuž sa urobia plány, pošle sa výkaz, hlásenie a v zozname úlohy u patričného pracovníka sa urobí háčik, že sa splnila. To neznamená, že sa všetko robí formálne. Naopak: mnohí vedúci seminárnych krúžkov vyvíjali veľkú aktivitu, prejavili zásluhnú iniciatívu tak pri zostavovaní plánov, ako aj pri hľadaní vhodných referentov, pri výbere literatúry a pod. No na druhej strane pomerne časté zmeny v témach, malá snaha o to, aby sa vybrala čo najvhodnejšia literatúra, aby sa táto literatúra aj preštudovala, nedostatočná pomoc pri príprave referátu, keď referent je často odkázaný sám na seba, a napokon „zamrznuté“ diskusie — to všetko svedčí o tom, že do práce seminárov preniká formálnosť, a keby sa to nechávalo bez povšimnutia, mohli by podobné javy narastať. Až semináre budú dobrovoľné, budú sa na nich zúčastňovať ľudia, ktorí cítia potrebu študovať filozofické otázky, ktorí budú iniciatívne hľadať pomoc a spojenie s filozofiou a s vedeckými pracovníkmi iných odborov, aby sa úroveň seminárov zvyšovala a nedopustia, aby semináre degenerovali na úroveň krúžkov, kde sa z času na čas chodí na príjemné alebo menej príjemné posedenie.

Každý seminár má tvoriť aktívny, iniciatívny, tvorivý kolektív a treba rozhodne čeliť nivelizačnej tendencii, ktorá by tieto semináre postupne premenila na akýsi druh základného filozofického školenia. To možno zabezpečiť len kvalitným ideovým vedením seminárov a tým, že v seminároch budú pracovať filozoficky a teoreticky najvyspelejší

pracovníci, ktorí majú predpoklady pre samostatnú kriticko-tvorivú účasť v ideologickom boji a ktorí sa tohto boja aj *chcú* zúčastňovať.

Účasť na seminároch by mala byť prejavom toho, že vedecký pracovník, ktorý je členom seminára, neuspokojuje sa proste s plnením svojich úloh, ale že chce tieto úlohy plniť vždy lepšie, že chce svoj vedný odbor dvíhať na takú úroveň, aby mohla v svetovom súťažení zavážiť, aby čím účinnejšie slúžila pozdvihnutiu materiálneho a duchovného bohatstva našej spoločnosti. K charakteristickým črtám účastníka seminára by mala patriť snaha vidieť svoju prácu v širších súvislostiach, než je jeho vlastná úzka špecializácia, vidieť podmienky rozvoja vedy doma i v zahraničí, chápať zákonitosti a perspektívy jej rozvoja. V tomto zmysle by semináre mali byť kolektívmi tých najlepších, najiniciatívnejších, ktorí svojou odbornovo-vedeckou prácou, svojou účasťou v sporoch o teoretické a svetonázorové problémy svojho vedného odboru začínajú novú etapu v ideologickom vývine našej vedy, etapu *tvorivého osvojovania si vedeckého svetonázoru*. Doterajší systém filozofického vzdelávania vedeckých pracovníkov či už na vysokej škole alebo v rámci aspirantúry dával určitý rozsah nevyhnutných vedomostí z filozofie, no bez prihliadnutia na špecifiku jednotlivých vedných odborov, v dôsledku čoho sa účasť na filozofických prednáškach a seminároch chápala niekedy ako nutné zlo, organická, vnútorná jednota filozofie a vedy, neprenikla do vedomia mladých adeptov vedy. Filozoficko-metodologické semináre sú prvou formou takéhoto filozofického vzdelávania, kde sa vytyčuje úloha *tvorivého zvládnutia vedeckého svetonázoru*. To je veľmi náročný cieľ, a preto si myslíme, že zásada dobrovoľnosti, výberovosti prispeje k zvýšeniu úrovne seminárov, eliminuje pasivitu, priemernosť a formálnosť z ich práce a vytvorí podmienky pre postupné zapájanie stále širšieho okruhu vedeckých pracovníkov do tejto formy štúdia.

2. Druhé opatrenie, ktoré navrhujeme pre zlepšenie práce vo filozoficko-metodologických seminároch, vyviera z tej skúsenosti, že mnohí vedeckí pracovníci ani pri najlepšej vôli nechápu spojenie, súvislosti medzi všeobecnými kategóriami a zákonmi materialistickej dialektiky a medzi vlastnou, často úzko špecializovanou vedeckou prácou. Žiada sa postaviť nejaký „most“, ktorý by pomohol prejsť od špecifického k všeobecnému a priviedol by k poznaniu prirodzeného vnútorného spojenia medzi týmito dvoma oblasťami poznania. Takým „mostom“ by mohlo byť určité rozčlenenie a odstupňovanie tých problémov, ktoré by sa na seminároch preberali. Toto odstupňovanie navrhujeme urobiť ani nie tak podľa stupňa náročnosti ako skôr podľa určitého logického členenia problémov.

a) Je všeobecne známe, že najprirodzenejším a najpresvedčivejším spôsobom pre priblíženie a osvojenie si filozofických téz je ten spôsob, ktorý vychádza z práce a skúsenosti na tom-ktorom úseku. Známe je aj to, že potrebu štúdia filozofických problémov najnaľiehavejšie pociťujú tí vedeckí pracovníci, ktorí riešia určité teoretické problémy. Preto si myslíme, že prvým stupňom v práci seminárov a teda aj prvým stupňom v preklenutí vzdialenosti medzi filozofiou a úzko špecializovanou vedeckou prácou by malo byť oboznamovanie sa s teoretickými problémami *vlastnej vedy*.

aa) Pravda, nie hocijaké oboznamovanie, ale systematické. Začínať možno *s dejinami vedy* — ale nie s takým prehľadom mien a výpočtom udalostí, ako sa to obyčajne robí na vysokých školách. Najlepšie by bolo z dejín každej vedy vybrať 2—3 také udalosti, ktoré znamenali skutočne zásadný obrat a začiatok novej etapy v rozvoji danej vedy, a na rozборе týchto udalostí ukázať ohraničenosť predchádzajúcich teórií, objektívne a subjektívne podmienky prekonania tejto ohraničenosti a pod. Štúdiom by sa spojilo s poznávaním diel klasikov danej vedy a ich rozborom. Konečným cieľom tejto etapy by bolo ozrejmiť si základné poznatky o postavení vedy v spoločnosti, o jej spoločenskej podmienenosti a súčasne relatívnej samostatnosti ako takej oblasti ľudskej činnosti, ktorá má aj

svoje vlastné vnútorné zákonitosti, vyplývajúce zo zákonitostí vývoja ľudského poznania vôbec.

bb) V druhej etape oboznamovania sa s teoretickými a ideologickými prúdmi vlastnej vedy by sa seminár zaoberal *súčasným stavom*. Predovšetkým štruktúrou danej vedy, t. j. jej rozčlenením, ku ktorému došlo na základe diferenciacie, a systémom čiastkových disciplín, resp. tzv. pomocných vied, a zároveň s tým sledovať proces integrácie, ktorý sa s postupnou diferenciáciou objektívne zosilňuje. Osobitnú pozornosť by bolo treba venovať postaveniu tých disciplín, v ktorých účastníci seminára pracujú, hodnoteniu súčasnej teoretickej úrovne týchto disciplín, čo by značne prispelo k tomu, aby vedeckí pracovníci svoju prácu videli v širších teoretických a spoločenských súvislostiach.

cc) Od poznania systému vlastnej vedy by potom bolo možné prejsť k poznávaniu miesta, aké daná veda zaujíma v systéme ostatných prírodných, resp. spoločenských vied. k štúdiu vzťahov medzi vlastnou vedou a inými, najmä blízkymi vedami, k hodnoteniu vzájomného vplyvu a pod.

Úroveň práce v seminári by sa zvýšila, keby sa k jednotlivým problémom študovali aj niektoré názory západných vedcov, tých, ktorí riešia nesprávne dané otázky, ako aj materialistov, najmä hlásiacich sa k dialektickému materializmu, keby sa účastníci seminárov pokúsili argumentovať proti nesprávnym názorom.

b) Oboznámením sa s teoretickými problémami vlastnej vedy by sa získali nevyhnutné skúsenosti pre sústavnejšie štúdium filozofických, najmä metodologických problémov a pre tvorivé uplatňovanie získaných poznatkov vo vlastnej práci. Vlastne obidve etapy tesne súvisia, len v tejto druhej etape by sa kládol väčší dôraz na filozofický aspekt práce. V závislosti od vyspelosti kolektívov, ako aj od charakteru preberaných otázok možno tu používať buď takú metódu, keď sa otázka stavia v rovine filozofie a prírodovedný materiál sa používa obyčajne na ilustráciu — pričom taká ilustrácia môže mať vysokú úroveň — buď sa stavia problém v rovine vedy a využívajú sa všetky možnosti, ktoré filozofia dáva, na jeho osvetlenie a riešenie, ako aj na argumentáciu proti nesprávnym výkladom.

Na tomto stupni už možno zaradiť do plánu aj kritický rozbor prác západných filozofov, ktorí sa zaoberajú filozofickými otázkami vied, najmä pozitivistov.

Významnou zložkou práce seminárov musí byť štúdium sovietskej literatúry, sledovanie diskusií, a to nielen odborno-teoretických, ale aj filozofických, pokiaľ sa dotýkajú tej-ktorej vedy.

Postupne ako jednotliví členovia seminára získajú nevyhnutný prehľad vo filozofických problémoch svojej vedy, bude treba, pokiaľ je to možné, priamo individuálne sledovať ich rast a podporovať, aby vystúpili v tlači. V dobrých krúžkoch už vopred by bolo možné plánovať taký cyklus tém, ktoré by slúžili nielen semináru, ale by vyšli tlačou v zborníku, príp. aj s niektorými diskusnými príspevkami.

3. Pokiaľ ide o metodiku seminárov, bolo by treba nástojčivejšie žiadať, aby účastníci vopred dostávali aspoň tézy referátu, starostlivejšie vyberať literatúru — a najmä študovať ju. Na diskusiách nie vždy badať, že by účastníci patričnú literatúru poznali. Diskusia by bola lepšia, keby sa každý člen krúžku snažil osvetliť preberaný problém napr. z hľadiska svojej špecializácie alebo pod iným zorným uhlom, než to robí referát a pod.

Spolupráca vedy a filozofie sa aj po oslobodení vyvíjala viac živelne než organizovane. Filozoficko-metodologické semináre sú vlastne prvou formou takej organizovanej spolupráce. Treba im venovať čo najväčšiu starostlivosť, aby táto spolupráca neustrnula na jednej úrovni, aby sa semináre stali nielen miestom, kde sa filozofi a prírodovedci, historici, ekonómi, právnici atď. budú radi stretávať, ale aj vyhňou, formujúcou nového

vedca, ktorý dokáže chápať problémy svojej špecifickej vedy pod širokým zorným uhlom potrieb socialistickej a komunistickej výstavby, bude bojovať za pravdivé poznanie sveta a za využitie vedeckých poznatkov v záujme materiálneho i kultúrneho pozdvihnutia človeka.

SITUÁCIA A VÝHLIADKY SÚČASNEJ FRANCÚZSKEJ FILOZOFIE

MILAN ZIGO

Koncom r. 1959 začal vychádzať v teoretickom časopise francúzskych marxistov *La Pensée* seriál statí Luciena Sève v *Panoráma súčasnej francúzskej filozofie*. (*La Pensée*, č. 88 až 92.) Tieto state zhrnuté dohromady tvoria vlastne ucelenú marxistickú štúdiu o zdrojoch, názorovom rozvrstvení a problémoch súčasnej francúzskej filozofie. Zaujímavá je už sama metóda tejto štúdie. Sève sa nezameriava na analýzu náhľadov jednotlivých smerov a ich vedúcich postáv, na vypočítavanie a charakteristiku jednotlivých filozofov a pod. Plne rešpektuje tézu marxizmu o nepodstatnosti mnohých rozdielov medzi rozmanitými smermi buržoáznej filozofie a hľadá hlavné prúdy, v ktorých sa rôzne filozofie zjednocujú na širšej platforme. Hľadá zároveň aj príčiny a podmienky tohto zjednotenia, ktoré sú — marxistu to nemôže prekvať — mimo filozofie, v spoločenskej podmienenosti jednotlivých smerov a filozofov, prejavujúcej sa v ich politickom zástoži, a nakoniec aj v kategóriách ich filozofie. Tak dostávame veľmi živý obraz o premenách filozofie v politických premenách Francúzska 20. stor., obraz vzdialený od každého zjednodušeného ekonomizovania. V našom stručnom informatívnom článku chceme upozorniť na niektoré závažnejšie fakty a myšlienky z tejto štúdie.¹

Analýze premien vo francúzskej filozofii 20. stor. predosiela Sève širší náčrt situácie francúzskej filozofie v 19. stor. Ukazuje, že v 19. stor. možno hovoriť o štyroch základných prúdoch: oficiálny katedrový špiritualizmus, filozofia katolíckej cirkvi, pozitivizmus a materializmus.

Katedrový špiritualizmus vydávajú idealistickí historici filozofie za domácu, francúzsku filozofiu. No tento katedrový špiritualizmus, reprezentovaný takými menami ako Royer-Collard, Cousin, Janet, Caro, Franck, Lachelier, Renouvier, Bergson a ďalší, nie je produktom domácim, ale eklektickým výtvorom. Royer-Collard nadväzuje na Reidovu škótsku školu a ďalší potom na Kanta a čiastočne i Hegla a Schellinga. Ako domáci zdroj im slúži svojrázne jednostranná interpretácia Descartovho „cogito“. Táto filozofia je filozofiou buržoázie po víťazstve jej revolúcie, ústupom od filozofie 18. stor. a prvým krokom v ideologickom zmierovaní sa buržoázie s náboženstvom. Dnešní buržoázni filozofi sa príliš nerozpisujú o filozofii 19. stor. a jednoducho ju vydávajú za produkt francúzskeho myslenia. Aby to však mohli urobiť, musia zamlčať materialistické 18. stor. a dokazovať priamu genetickú súvislosť 19. stor. so 17. stor. Katedrový špiritualizmus plnil významnú funkciu: bol ideologickým základom pre výchovu buržoázných kádrov. Viacerí významní reprezentanti tejto filozofie boli zároveň aj význačnými politickými činiteľmi. Je ukázkou političnosti buržoáznej filozofie aj pri všetkej jej zdanlivej odťažitosti. Základný obsah katedrového špiritualizmu, ktorý poznačil aj vyučovanie filozofie

¹ O prvej časti seriálu písala v SFČ už E. Városová, v č. 2, roč. 1960.